

Rozhovor s polským prokurátorem Krzysztofem Parchimowiczem

Krzysztof Parchimowicz (*1958)

Vystudoval práva na Univerzitě Adama Mickiewicze v Poznani. Celý svůj profesní život, od roku 1984, působí na prokuratuře. Pracoval na všech stupních polské soustavy, patnáct let byl na Generální prokuratuře. Podílel se na procesu vytvoření „speciálu“ pro stíhání organizované trestné činnosti. Roku 2016 založil Sdružení prokurátorů Lex super omnia (Právo nade vše), jehož byl prvním prezidentem a které bylo nominováno na cenu prestižních liberálních polských novin Gazety Wyborczy. Toto sdružení veřejně protestuje proti justiční reformě prováděné současnou polskou vládou. Ve stejném roce, kdy založil Lex super omnia, byl bez udání důvodu přeložen z generální prokuratury na okresní. Je vítězem ceny Nadace Janiny Paradowskiej a Jerzego Zimowskiego, udílené těm, kteří se ocitli v mimořádných situacích (2019).

► Mohl byste českým čtenářům v kostce popsat nejproblematičtější body takzvané polské justiční reformy probíhající od roku 2015?

Zásadní problém spočívá v neutuchajícím úsilí politiky volených orgánů podřídit si soudní moc a instituce, které by měly být politicky neutrální.

► Lámání nezávislosti polské justice a prokuratury ze strany vlády trvá už několik let. Jak byste stručně charakterizoval aktuální vývoj?

Již v roce 2016 vládní politici převzali kontrolu nad Ústavním soudem, později nad Národní radou soudnictví, díky které přivedli k Nejvyššímu soudu právníky bez potřebné autority, zkušeností a znalostí, zato s dobrým PR. Předsedou Nejvyššího soudu se stala osoba pevně spjatá s výkonnou mocí. Nezávislá prokuratura je minulostí. Prokuraturu řídí populistický politik,¹ který způsobil, že se stala nástrojem v rukou vlády. Nezávislost soudnictví brání soudcovská sdružení Iustitia a Themis. Iustitia sdružuje 3,5 tisíce soudců, což je skoro 30% všech polských soudců. Podporují ji další sdružení právníků a nevládní organizace. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a Evropského soudního dvora potvrzují, že v Polsku obecně respektované právní zásady již neplatí.

► Byl jste opakovaně kárně žalován, mimo jiné za vyjádření názoru v novinovém článku. Jsou

obdobná šikanózní kárná řízení běžná? S jakými výsledky obvykle končí?

Ano, a žalován nadále jsem, podobně jako jiní prokurátoři a soudci, kteří projevíli názor ve veřejné debatě na téma právního státu. Takových řízení je mnoho. Žádné z nich však dosud neskončilo rozhodnutím o vině. Trápení pokračuje. Kární žalobci ve velkém podávají bezdůvodné žaloby, nebere to konce. Nadto se prokuratura domáhá v kárném řízení zrušení soudcovské nebo prokurátorské imunity týkající se jejich rozhodovací činnosti. Vějíř šikany v prokuratuře je značně široký.

► Nedávno jste rezignoval na funkci prezidenta sdružení prokurátorů Lex super omnia. Co vás k tomu vedlo? Zůstanete dál aktivní?

Můj zdravotní stav mi zkrátka nedovoloval fungovat další rok a neustále překračovat svou komfortní zónu. Nemohl jsem déle pumpovat srdce nepřetržitým stresem, musel jsem zvolnit tempo. Nadále podporuji vedení Lex super omnia, jsem a budu aktivní. V době epidemie vyvolané koronavirem mi nejvíce chybělo setkávání s lidmi.

► Soudní dvůr Evropské unie v roce 2018 zakročil proti pokusu o zbavení se desítek soudců polského Nejvyššího soudu snížením důchodového věku. Jaká je situace na Nejvyšším soudu teď? Jak vypadá činnost kritizované Disciplinární komory, která vykonává kárnou pravomoc nad soudci?

U Nejvyššího soudu početně mírně převažují „staří soudci“, jmenovaní na současné pozice díky svým

¹ Od roku 2016 je generálním prokurátorem Polska Zbigniew Ziobro, který je v jedné osobě též ministrem spravedlnosti a předsedou vládní strany Solidarna Polska, pozn. autora.

odborným kvalitám. Rozhodují ve třech komorách: civilní, trestní a pracovní. Noví právníci dominují ve dvou nových komorách: disciplinární a mimořádné kontroly. Z této skupiny pochází nová předsedkyně Nejvyššího soudu. Aktuálně probíhá u Evropského soudního dvora řízení ve věci Disciplinární komory Nejvyššího soudu. Evropský soudní dvůr předběžným opatřením přikázal zastavit činnost této komory. Toto rozhodnutí nerespektuje polská vláda, která nechce vzít na vědomí, že Disciplinární komora není v souladu s hodnotami soudní nezávislosti. Organizace této komory a přiznaná autonomie svědčí o tom, že měla být institucí stojící nad Nejvyšším soudem. Právníci zasedající v Disciplinární komoře vydělávají o 40% více než ostatní soudci Nejvyššího soudu. Mnoho z nich jsou bývalí prokurátoři, spříznění s vedením naší soustavy. Mezi pojmy „soudci“ a „právníci“ rozlišují záměrně. Osoby povolané na základě doporučení nové Národní rady soudnictví, která má být kromě jiného vyloučena z mezinárodní sítě rad soudnictví, nepovažují za soudce.

► **Evropská komise ústy Věry Jourové letos v únoru silně kritizovala polskou vládu za porušování principů právního státu. Jaká očekávání máte od tlaku Evropské unie?**

Vím, že Věra Jourová důkladně zná a chápe situaci v Polsku. Byl jsem na schůzce s ní v prosinci 2019 v Bruselu. Myslím si, že problém zpolitizování polské prokuratury by měl být předmětem debaty a rezoluce Evropského parlamentu. Zpráva Benátské komise v této věci byla vydána počátkem roku 2018. Je třeba zdůrazňovat, že bez obžaloby podané nezávislým prokurátorem soudy nemohou rozhodovat v trestních věcech a vydávat spravedlivé rozsudky. Bez takového prokurátora nebude spravedlnosti učiněno zadost.

► **V lednu jste ve Varšavě spoluorganizovali protestní Pochod tisíce talárů. Co bylo jeho důvodem a jaké přinesl výsledky?**

Bezprostředním důvodem pochodu byl zákon, který soudcům a prokurátorům zakázal pod hrozbou disciplinárních trestů zpochybňovat obsazení soudů a tedy i status osob, které byly do funkce soudce jmenovány na základě doporučení Národní rady soudnictví ustanovené aktuálně vládnoucí skupinou. Druhým důvodem bylo oznámení změn organizace soudnictví, což mohlo vést k negativnímu hodnocení soudců angažovaných při obraně nezávislosti justice. Pochod byl němý a společností podporovaný, účast byla velmi vysoká. Výsledkem pochodu byla další konsolidace právníckých prostředí, ukázali jsme Evropě, že vládu práva považujeme za základ demokracie.

► **Co vše zahrnují aktivity sdružení Lex super omnia? Můžete popsat také plány do budoucna?**

Účastníme se společných akcí polských právníků. Povedlo se nám všechny přesvědčit, jak důležitá je role prokuratury při ochraně právního státu. Příkladáme velký význam právnímu vzdělávání společnosti. Na přání Senátu – Sněmovna nás ignoruje – připomínkujeme návrhy právních předpisů. Odsuzujeme případy porušování práva na prokuraturě. Vystupujeme na obranu šikanovaných prokurátorů a úředníků prokuratury, bez ohledu na to, zda jsou členy sdružení Lex super omnia. Aktuálně je naším nejdůležitějším úkolem zpracování zásad fungování nezávislé prokuratury a pozice nezávislého prokurátora odpovědného za svá rozhodnutí. Chceme, aby naše návrhy byly zaneseny do zákona o prokuraturě. Do budoucna se budeme snažit o to, aby Ústava garantovala nezávislost prokuratury a prokurátorů bez vlivu politiků na rozhodnutí přijímaná v konkrétních věcech. Prokuratura nemůže být uloupena politickou stranou, která vyhraje volby.

► **Jak velká část prokurátorů je členy protestních spolků? Daří se členskou základnu rozšiřovat?**

Sdružení prokurátorů Lex super omnia nyní má kolem 250 členů. Jde o sotva 4% všech prokurátorů. Noví členové přibývají pomalu, ale systematicky. Důvodů tohoto stavu je mnoho: obava ze šikany, absence tradice sdružovat se, pasivita, zisk, jenž některým kolegům ze současného stavu plyne, a to doslova. Myslím si, že prosazení našich cílů, o kterých jsem mluvil, může přitáhnout ke sdružení mnoho nových členů. Jsme mladá organizace. Například sdružení Iustitia svou pozici budovalo 30 let.

► **Na čí straně je dnes veřejnost? Kromě protivládních demonstrací se v polských ulicích objevují i shromáždění, která naopak justiční reformu podporují.**

Rozhodně platí, že společnost stojí proti plánům vlády, zatímco podporuje zrychlení soudního řízení. Stejně to vidíme i my a soudci. Odsuzující rozsudek vyhlášený po mnoha letech má jen malý dopad. Provládní akce nejsou výrazné, třebaže je nechci podceňovat. Pokud už se dějí, soustřeďují především lidi nespokojené s rozhodnutími v jejich vlastních věcech nebo jim známých kauzách.

► **Jakou roli hrají polská média? Dokáží přinášet objektivní zpravodajství?**

V Polsku neexistuje veřejnoprávní televize. Je jen televize vládní, která vysílá do všech domovů. Ze soukromých stanic se vyjímají objektivitou TVN i TVN24, které patří do amerického mediálního konsorcia. Hosty

programů jsou obvykle představitelé různých pohledů na věc. Zpravodajská stanice TVN24 je však placená. Vláda oznámila repolonizaci médií.² Program 3 polského rádia³ býval léta naší chloubou. Po několika skandálech odtud odešla většina žurnalistů. Zůstane jen ostuda.

► **Když se ohlédnete do minulosti, kde vidíte hlavní příčiny toho, že politická moc takto razantně zakročila proti justici?**

Strana Právo a spravedlnost byla dlouho v opozici. Teď získala moc a chce si ji udržet navždy. Překážkou jí v tom mohl být nezávislý Ústavní soud a nezávislá justice obecně. Prokuratura žalující zneužití pravomocí se do tohoto projektu také nehodila. Začali tedy odstraňovat bariéry.

► **Polská i maďarská občanská společnost byly před rokem 1989 v boji s totalitní mocí dosti důrazné. Čím to, že z celého regionu je dnes zrovna v těchto zemích právní stát nejvíce ohrožen?**

Důvodů bylo mnoho. Dříve vládnoucí uskupení ztratila dynamiku nebo se dopustila smrtících chyb v PR. Máme tu celosvětový trend populismu, tedy nahrazení soutěže volebních programů sliby. Velké skupiny obyvatelstva byly zklamané, že transformace systému jim nepřinesla očekávané zisky. Cítily se ohroženy

terorismem a migrační krizí. Ztratily smysl pro evoluční rozvoj. Místo toho daly souhlas k vládě silné ruky, tedy vládě, která je nerada omezována. V důsledku místo politiky „teplé vody v kohoutku“ dostali vodu vařící a zanedlouho pocítí bolest z popálenin.

► **Česká Unie státních zástupců vaše sdružení dlouhodobě podporuje, například roku 2017 vás pozvala na oficiální setkání do Brna. Sympatie vám vyjadřují i kolegové z mnoha dalších zemí. Je vám tato podpora v něčem prakticky užitečná?**

Jsme vděční za podporu českých státních zástupců. Naše setkání v Brně a další projevy podpory nás utvrdily v přesvědčení, že jednáme správně, že nejsme osamoceni v názorech na roli prokuratury v právním státě. Děkujeme vám za to. Prokuratura by měla sloužit občanům a ne vládnoucím stranám. Musí být nezávislá na politice a mimoprávním vlivu politiků na její fungování. Unie státních zástupců České republiky má možnost otevřít diskuzi ve společnosti. Ukazovat hrozby, jaké nese závislost veřejné žaloby na vládě. Řekněte lidem na rovinu, že bez nezávislosti nebudete moci chránit občany před zneužitím moci.

*Otázky kladl Ondřej Šťastný
Z polštiny přeložila Adéla Rosůlek*

² Navrácení médií Polsku, fakticky převzetí kontroly nad médii vládou, pozn. překladatelky.

³ Veřejnoprávní rádio se zaměřením na politické, sociální a kulturní debaty, pozn. překladatelky.